

Bài 26

ĐẤT. CÁC NHÂN TỐ HÌNH THÀNH ĐẤT

I - MỤC TIÊU BÀI HỌC

Sau bài học, HS cần :

- Biết được khái niệm về đất hay thổ nhưỡng.
- Biết được các thành phần của đất cũng như các nhân tố hình thành đất.
- Hiểu được tầm quan trọng của độ phì của đất và ý thức được vai trò của con người trong việc làm cho độ phì của đất tăng hay giảm.

II - NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

- Các khái niệm đất và thổ nhưỡng không cùng nghĩa với khái niệm đất trồng. Đất trồng là một thuật ngữ dùng trong nông nghiệp, nó chỉ lớp đất mỏng khoảng 20 cm ở trên cùng của lớp đất. Lớp này có tác dụng rất lớn đối với sự sinh trưởng của cây trồng. Còn thuật ngữ đất hay thổ nhưỡng trong Địa lí dùng để chỉ lớp vật chất xốp, được sinh ra từ các sản phẩm phong hoá của các lớp đá trên bề mặt Trái Đất. Trong Địa lí, đất được nghiên cứu chủ yếu về mặt phát sinh, còn đất trong nông nghiệp được nghiên cứu chủ yếu trong mối quan hệ với cây trồng. Thuật ngữ thổ nhưỡng cũng có nghĩa là đất (thổ = đất, nhưỡng = loại đất mềm, xốp).

- Hai thành phần chính của đất là thành phần khoáng và thành phần hữu cơ. Nguồn gốc của thành phần khoáng có thể là các sản phẩm phong hoá của đá gốc ở địa phương, có thể là sản phẩm phong hoá từ nơi khác di chuyển tới.

- Thành phần hữu cơ trong đất có nguồn gốc từ các sinh vật sống như rễ cây, các loại vi khuẩn, sâu bọ, giun, dế... nhưng cũng có thể là các sản phẩm do xác động thực vật bị phân huỷ sinh ra như xác thực vật, cành lá rơi rụng, phân giun v.v...

- Độ phì là một đặc điểm quan trọng của đất. Nó không phụ thuộc vào một thành phần nhất định nào. Trong nông nghiệp, đất tốt là loại đất cho thu hoạch thực vật cao, còn đất xấu là loại đất cho thu hoạch thực vật thấp.

- Trong các nhân tố hình thành đất, ba nhân tố quan trọng nhất là đá mẹ, sinh vật và khí hậu. Hai nhân tố có ít ảnh hưởng hơn là địa hình và tuổi của đất. Đất hình thành ở trên đỉnh đồi và ở chân đồi có khác nhau. Lớp đất hình

thành trên đỉnh đồi thường mỏng hơn lớp đất hình thành ở chân đồi. Đất có tuổi hình thành lâu năm cũng khác lớp đất trẻ mới hình thành gần đây.

III - CÁC THIẾT BỊ DẠY HỌC CẦN THIẾT

- Tranh ảnh về một mẫu đất.

IV - GỢI Ý TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC BÀI MỚI

1. Lời giới thiệu

- GV có thể dựa vào phần mở bài để giới thiệu.

2. Tiến trình bài học

a) Gợi ý dạy mục 1 : Lớp đất trên bề mặt các lục địa

- GV cho HS quan sát hình 66 trong SGK và nhận xét về màu sắc, độ dày của các tầng trong mẫu đất.

- GV lưu ý HS đến màu sắc của tầng A và tầng B của lớp đất.

b) Gợi ý dạy mục 2 : Thành phần và đặc điểm của thổ nhưỡng

- GV gợi ý cho HS nhớ lại những kiến thức đã học ở Tiểu học về thành phần khoáng và thành phần hữu cơ của đất.

- HS tự đọc mục 2 trong SGK, rồi trả lời các câu hỏi trong bài.

- Về độ phì của đất, GV nên lấy một số ví dụ trong thực tế để cho HS hiểu thế nào là độ phì, tại sao lại gọi là đất tốt, đất xấu v.v...

V - GỢI Ý TRẢ LỜI CÂU HỎI KHÓ

Câu hỏi 3 ở cuối bài :

Độ phì của đất là đặc tính quan trọng nhất của đất. Nó bao gồm toàn bộ những tính chất lí, hoá của đất, bảo đảm cho thực vật sinh trưởng được thuận lợi và cho năng suất cao.